

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Wojciech Jerzy Kaliszewski

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

- magister filologii polskiej – tytuł uzyskany na podstawie pracy „*Ja z jednej strony i Ja z drugiej strony mego Mopsożelaznego piecyka*” Aleksandra Wata jako przykład manifestu literackiego, 1979, Instytut Literatury Polskiej Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, promotor: prof. dr hab. Andrzej Lam.

- doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa – stopień naukowy na podstawie rozprawy doktorskiej *Wiersze czasu ostatniego bezkrólewia w Polsce*, obronionej dnia 20 grudnia 2001; Uniwersytet Warszawski; promotor: prof. dr hab. Janusz Maciejewski; recenzenci: prof. dr hab. Barbara Wolska, prof. dr hab. Irena Łossowska.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

- Wyższa Szkoła Przymierza Rodzin 1.10.2001 – 30.04.2005 praca na stanowisku adiunkta; Instytut Badań Literackich PAN 1.05. 2005 – do dzisiaj praca na stanowisku adiunkta;

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego

Zbiór rozpraw: *Parnas oświeconych. Studia o poezji polskiej czasów stanisławowskich*

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy)

Wojciech Kaliszewski, *Parnas oświeconych. Studia o poezji polskiej czasów stanisławowskich*, 2019, Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich PAN Warszawa (Recenzenci wydawniczy: dr hab. Zofia Rejman, prof. dr hab. Anna Nasiłowska).

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Czasy stanisławowskie stanowią okres wielkiego rozwoju literatury polskiej, a szczególnie poezji. Pod patronatem króla Stanisława Augusta zarysowywał się nowy i niezwykle ważny program przebudowy państwa polskiego, w tym także jego kultury. Jej fundamentem miała być wielka tradycja europejskiego klasycyzmu, sięgająca swymi

początkami antyku. Klasycyzm, jako styl i sposób przedstawiania świata odwoływał się do przejrzystych, i poddanych rygorom poetyk normatywnych zasad konstruowania wypowiedzi. Wybór stylu klasycznego wpływał na ograniczenie i poskromienie nadmiernie rozwiniętego w epoce poprzedniej indywidualizmu poetyckiego. W sposobie oddawania obrazu świata odbijało się spojrzenie na całą sferę życia społecznego i politycznego. Niezwykle ważny w tych relacjach był także stosunek literatury do historii. Poprzez właściwe ujmowanie rzeczywistości w jej historycznym i teraźniejszym kształcie, literatura miała pomagać w kształtowaniu nowoczesnej wizji Rzeczypospolitej. Literatura – a poezja szczególnie – miała poruszać i budzić refleksje skłaniające do postępowania mądrego i godnego. Oznaczało to budowanie nowego – w pełni racjonalnego – typu umysłowości obywatelskiej. Tak zakreślony wówczas program poetyckiej drogi, łączył się z wymiarem konkretnych działań. Polegały one z jednej strony na tworzeniu formalnych i nieformalnych instytucji wspierających odnowę polskiej literatury, jak choćby powołanie do życia „Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych”, czy spotkania literackie organizowane pod patronatem króla, znane jak obiady czwartkowe. W ramach tych działań konkretyzowały się kryteria i zasady odnawianej literatury. Miała ona oczywiście także swój niezależny i indywidualny wymiar, wynikający z talentów oraz indywidualnych cech poszczególnych twórców. Tym, co miało tę twórczość łączyć – poza poetyka – było twórcze dążenie do poszukiwania i przedstawiania prawdy. O znaczeniu fundamentu poznawczego i jego etycznego wymiaru pisał jeden z najważniejszych twórców i odnowicieli polskiej poezji w czasach stanisławowskich, Stanisław Konarski. Zwracam uwagę na Konarskiego, widząc w nim twórcę i myśliciela, który rozumiał konieczność poszukiwania właśnie na gruncie literatury prawdy o świecie. Jego program wiążący twórczość z moralnością zasługuje na podkreślenie. Konarski za pomocą klasycyzmu starał się łączyć to, co najlepsze z przeszłości z tym, co może i powinno w przyszłości zaowocować mądrością i dobrem. Klasycyzm miał spełniać rolę swoistego pasa transmisyjnego, przenoszącego odpowiednie wartości. Jak te założenia układały się i realizowały w pracy twórczej różnych poetów tamtych czasów? *Parnas oświeconych* stanowi próbę przybliżenia i przedstawienia tych kwestii na przykładzie wybranych poetów. Jest to ujęcie i przedstawienie szczegółowe, ukazujące poetyckie rozwiązania ważnych i dyskutowanych wówczas problemów politycznych, obyczajowych jak i estetycznych. Poeci, którzy znaleźli się w *Parnasie*, to wybitne indywidualności twórcze czasów stanisławowskich. Każdy z nich – myślę tutaj o Stanisławie Trembeckim, Ignacym Krasickim, Adamie Naruszewiczu, Franciszku Karpińskim, Józefie Szymanowskim, Franciszku Dionizym Książninie, czy Stanisławie Kostce Potockim – był nie tylko

wyjatkowo uzdolniony poetycko, ale znał także całą europejską tradycję poezji klasycznej. Każdy z nich był świadomy roli poety w czasach przemian politycznych i społecznych. I każdy z nich spełniał swoje poetyckie powołanie tak, jak najlepiej umiał i jak je rozumiał. Wszyscy wymienieni przeze mnie i umieszczenie w *Parnasie* twórcy mieli więc to, co nazwać można „świadomością historyczną”. Dla każdego z nich jasne było, że słowo poetyckie wyrażone publicznie ma siłę zmieniającą rzeczywistość. Niezależnie jednak od wspólnoty owych przekonań, szli swoimi drogami i przebywali w różnych, często odległych od siebie środowiskach. Pamiętać trzeba, iż poziom ich twórczości, talent i erudycja sprawiały, że stanowili formację godną najwyższych zaszczytów – godną Parnasu. I w tym – symbolicznym – miejscu widzę ich miejsce. W czasach Stanisława Augusta Parnas był swoistym centralnym polskim salonem literackim. Ale nie wszyscy w nim bywali i nie wszyscy mieli do niego wstęp. Dlatego rozmieściłem ich na różnych szczytach i wzniesieniach, wprowadzając w ten sposób podział i pewną hierarchizację w strukturze artystycznej tamtej epoki. Jedni – tak jak Trembecki, Krasicki i Naruszewicz – przebywali w samym centrum, na najwyższym – królewskim – szczycie. Inni – jak Książnin, czy Karpiński – krążyli „u podnóża Parnasu”. A Szymanowski i Stanisław Kostka Potocki zajmowali przestrzeń, którą nazywam „Parnasem prywatnym”. Każde z tych miejsc miało swoją wyjątkową specyfikę, narzucało swój styl i wiązało się z pozycją społeczną poszczególnych twórców. To rozmieszczenie jest wynikiem „odczytań” wybranych utworów, z których każdy w jakiś sposób odzwierciedla poglądy autora i stanowi czytelną reprezentację jego osobowości. Te miejsca traktuję jako określone i konkretne pola funkcjonowania wybranych poetów. Unowocześnienie struktur państwa zależało niewątpliwie również od tego – przestrzenno-poetyckiego - porządku. Jego zarysowanie i przedstawienie pozwala na pełniejsze zrozumienie tak bardzo złożonej i wieloaspektowej problematyki polskiego Oświecenia.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych:

Moja aktywność naukowa i badawcza wiąże się z głównie z epoką Oświecenia. W swojej pracy koncentruję się przede wszystkim na badaniu politycznej literatury okolicznościowej. Brałem udział między innymi w przygotowywaniu edycji *Literatury konfederacji barskiej*, która ukazała się w czterech tomach w latach 2005 – 2009 pod redakcją Janusza Maciejewskiego. W tomie trzecim, zawierającym wiersze, znalazły się opracowane przeze mnie utwory: *Muza polska nad grasującym z Kozakami... Drewiczem*, *Lament Ojczyzny* oraz (wspólnie z Katarzyna Wąsala) *Wiersze pewnego*

towarzysza z komendy... Józefa Gogolewskiego. Zainteresowania problematyką polskiej poezji politycznej drugiej połowy XVIII w. rozwijałem przygotowując rozprawę doktorską na temat poezji politycznej czasu ostatniego bezkrólewia w Polsce. Efektem tych badań była edycja wierszy elekcyjnych ostatniego bezkrólewia *Kto królem będzie czy Polak i który? Wiersze elekcyjne ostatniego bezkrólewia 1763 – 1764.* Książka ukazała się w 2003 roku w Warszawie, w Wydawnictwie DiG. Badając poezję elekcyjną. Zajmowałem się nie tylko problematyką zewnętrzną wobec utworów literackich, ale także szukałem swoistości językowych i poetyckich właściwych dla utworów elekcyjnych. Interesowały mnie te kwestie, które pozwalały wyodrębnić wiersze elekcyjne jako osobną kategorię w obrębie poezji politycznej. Edycja wierszy ostatniego bezkrólewia jest pierwszą edycją zbierającą rozproszony i spoczywający w zbiorach rękopisów materiał poetycki, towarzyszący walkom politycznym w Polsce w latach 1763 – 1764. Obok zainteresowań poezją okolicznościową, zajmuję się również badaniem historii poezji polskiej drugiej połowy XVIII wieku oraz pierwszych dekad XIX wieku. Interesuje mnie szczególnie miejsce poety w przestrzeni życia literackiego, jego związki z tradycją i sposoby kształtowania świata przedstawionego, a także kwestie atrybucyjne. Wyniki tych poszukiwań i badań przedstawiam na konferencjach – polskich i międzynarodowych - większość wyników opublikowałem w rozprawach zamieszczonych w tomach pokonferencyjnych. Prowadzę również prace edytorskie., związane z krytycznym i naukowym opracowaniem poetyckich utworów czasów Oświecenia. Efektem tych prac jest ukończona (w druku) edycja (wraz z Jerzym Snopkiem) bajek Stanisława Trembeckiego. Edycja wydawana jest w serii Biblioteki Pisarzy Polskiego Oświecenia w Wydawnictwie Instytutu Badań Literackich PAN. W Oprócz badań prowadzonych na literaturę oświeceniową w Polsce, zajmuję się również badaniem literatury polskiej XX wieku. Wykorzystując współczesną wiedzę z dziedziny nauk humanistycznych badam życie literackie w Polsce czasów powojennych. Jestem także czynnym krytykiem literackim, omawiającym współczesną twórczość poetów polskich i zagranicznych (przede wszystkim węgierskich i południowosłowiańskich) Efekty tych prac są przedstawiane podczas konferencji i zebrań poświęconych problematyce literatury współczesnej. Jestem także autorem wstępów do książek poetyckich: Grzegorz Łatuszyński, *Okno na południe. Poezje*, Wydawnictwo Agawa, Warszawa 2017; Urszula Michalak, *Prawie przedwieczór*, Związek Literatów Polskich, Lublin 2019. Jestem także autorem posłowie do antologii współczesnej poezji polskiej przełożonej na serbski *Zivimo na recima*, przekład Grzegorz Matuszyński, Novi Sad, Vojvodina 2012. Wymienione pozycje nie tylko poszerzają wiedze na temat literatury współczesnej, ale ukazują współczesna literaturę polska w szerszych – międzynarodowych – kontekstach.

Wojciech Chłimek